

*Kronotorparparet
Albin Westberg, f.
1900, med hustrun
Hanna, f. 1906.
Han har deltagit i
fackligt och kom-
munalt arbete.*

Kronotorpet Solbacken, Solberg.

Detta torp ligger inne i Solberg och innehas nu av skogsarbetaren Allan Öberg, som friköpt fastigheten.

Den förste, som bröt upp torpet, år 1901, var en lapp, som hette Boman, död i mitten av 1950-talet. Torpet innehades sedan av kyrkvaktmästare Erik Vågberg, d. 1949, och sedan av busschaufför Petrus Persson. Den siste innehavaren före Allan Öberg var Karl Persson, som hade fastigheten som hyreslägenhet.

Kronotorparbyn Bränna.

Denna by, som är öde sedan ett antal år, ligger c:a fem kilometer nordväst om Solberg.

Kronotorparparet Hanna och Albin Westberg, vilka sedan år 1962 bor i egen gård i Solberg, har mycket att berätta om åren som kronotorpare i Bränna. Han är född år 1900 och hon år 1906.

Hannas far Elias Blomberg flyttade år 1912 med sin familj från Solberg till Bränna, där han fått ett kronotorp utstakat och även timrat upp en liten stuga om ett rum och kök. Fru Hanna berättar, att de första åren var det särskilt fattigt för nybyggarfamiljen särskilt med tanke på att det tog sin tid, innan odlingarna började ge skörd. Odlingsarbetet skedde f.ö. på kvällar och långt in på nätterna, då fadern var i skogsarbete under dagarna. Hon erinrar sig hur besvärligt det var med skolgången i Solberg, dit hon och hennes syster Karin dagligen gick de fem

kilometrarna på en obanad skogsstig i regn, snö och ruskväder. Som tioåring blev hon barnpiga i Solberg, och den riktiga pigplatsen tog hon vid 13 års ålder med en månadslön av 15:- kronor, vilken sedermera steg till 25:- kronor. År 1926 gifte hon sig med grannpojken Albin Westberg. Dennes far J. August Westberg, d. 1926, hade även börjat som kronotorpare i Bränna år 1912. Detta torp blev efter giftermålet Hannas och Albin Westbergs hem under 46 år.

Efter Elias Blombergs död år 1932 övertogs hans kronotorp av hustrun Sigrid Blomberg och sedan av äldste sonen Jonas Blomberg, vilken i slutet av 1950-talet flyttade till Lunne, Solberg.

Den tredje kronotorparen i Bränna var Daniel Blomberg, en broder till nämnde Elias Blomberg. Efterträdare till Daniel Blomberg blev Tage Sjödin, som i sin tur efterträddes av Henry Hagelberg, som sedermera flyttade till Bredbyn.

Åren i Bränna var fyllda av oavbrutet slit för Hanna och Albin Westberg, han i skogsarbete och odlingsarbete och hon i hemmet med allt vad detta innebar – skötsel av fyra barn och en fosterdotter, skötsel av kreatur, vedhuggning, snöskottning etc. I köket låg hela familjen och vid besök av t.ex. revirets tjänstemän fick dessa residera i den för tillfället uppvärmda kammaren! I den lilla stugan bodde de till 1952, då domänverket uppförde ett modernt Ytonghus. En stor händelse i byns historia var det, då byn fick elström år 1948.

Tyvärr råkade fru Hanna ut för en bilolycka år 1958, vilket medförde, att hon i fortsättningen ej kunde sköta om kreaturen i ladugården. Och bestämmelserna var sådana, att kronotorparna måste ha ladugård och kreatur för att få behålla arrendet. Makarna nödgades därför att lämna torpet i Bränna år 1962 efter många decenniers arbete, och för allt slit fick de som avträdesersättning 6.000:- kronor från domänverket. Det fina huset i Bränna revs för gott av domänverket år 1974, och byn är nu helt öde.

Albin Westberg berättar vidare, att de hade två kor jämte ungnöt. Odlingen bestod av två ha fast mark och en icke odlingsbar myr. Oftast tilldelades kronotorparna myrmark, som trots ihärdigt arbete i anletes svett och möda med spade och flåhacka gav ringa utbyte. Därför nödgades han som andra skörda en del hö på utslätter. Han for under sina verksamma år i skogen vida omkring, delvis som förman på kronans domäner. Därtill var han under 22 år en kommunal förtroendeman och även flitigt engagerad inom det fackliga för sin kår, dvs inom Skogsarbetarförbundet och Kronotorparförbundet (SKKF). Han är fortfarande snabb i replikväxlingen byggd på många års duster med makthavarna.

Vid författarens besök i hemmet i Solberg syntes de hårda åren som kronotorpare ej ha tagit musten ur dessa trevliga människor. Nu sysslar Albin med hemslöjd av god klass, ty han har god blick för naturella

föremål, som han tillvaratar och av dem gör fina skålar, kosor, djur- och människoavbildningar etc. Som den store naturälskare han är, grämer det honom hur skogarna skövlas och ersätts av väldiga kalytor. Det vill man gärna ge honom rätt i. Det grämer även makarna, att deras idoga arbete under närmare ett halvt sekel bedömdes så ringa vid avträdes-synen, att Albin ställer den frågan til sig själv: »Vad har vårt liv som kronotorpare varit värt?»

Kronotorparbyn Tjålsbyn även kallad Eliasmyren.

Denna by med sina fem kronotorp ligger c:a tre km från Tjål i övre Anundsjö socken. 71-årige Fridolf Zakrisson, som är god berättare har torpens historia på sina fem fingrar. Ur de rikhaltiga uppgifterna har författaren vaskat fram följande historik:

1. Fadern Zakarias Eriksson från Tjål, f. 1873, d. 1938, bröt med hjälp av hustrun Anna född Olofsson från Degersjö, f. 1882, d. 1958, upp ett kronotorp från ris och rot år 1912. De odlade upp c:a 1,5 hektar av den svårarbetade marken och kunde med hjälp av hö från utslätter föda två kor och ungnöt. Efter faderns frånfålle övertog sonen Fridolf Zakrisson kronotorpet. Sedan år 1977 hyr han fastigheten av kronan för 600:- kronor per år, men med underhållet av gården synes kronan ha ringa intresse. Han har även fyra syskon.
Under sina verksamma år sysslade Fridolf Zakrisson med alla förekommande skogsarbeten inklusiva bäckflottning. Ofta fick han liksom sina grannar ligga i skogskojoj, då det inte fanns arbete nära hemmet. Åren 1945 till 1956 skaffade han sig häst och körde timmer. Reumatism och dålig rygg har blivit följden av ett helt livs arbete.
2. På ett annat ställe i byn bröt Sven Eriksson, f. 1885, d. 1958, upp ett kronotorp. Hans hustru var Kristina från byn Sjöo, f. 1870, d. 1958. Torpet övertogs av Yngve Eriksson från Tjålsbyn, gift med Edla, en dotter till kronotorparen Jonas Axel Jonsson, »Stor Jonas« kallad. År 1949 flyttade denna familj till Brandtjål, där familjefadern dog år 1973. Torpet hade inlösts av kronan, som lade ner det.
3. Jakob Eriksson från Tjål, f. 1885, d. 15/12 1969 bröt omkring 1920 upp ett kronotorp i byn. Hustrun hette Beda, f. 1887, d. 1/3 1970. Hon var syster till Zakarias Eriksson. Två söner och en dotter bor nu kvar i en kronans hyreslågenhet.
4. Ett annat kronotorp bröts upp i byn av Jonas Axel Jonsson från Tåsjö, »kallad Stor Jonas«, f. 1880, d. 1932. Hustrun hette Martina Gavelin, f. 1885, d. 1945. Hon var från Mossatråsk. Deras son Arvid Jonsson, f. 1908, övertog torpet efter föråldrarna och bor nu som pensionär i Solberg. Kronotorpet arrenderas nu av Klas Gunnar

Karl Viströms kronotorp i Högtjärn. Byn är nedlagt, men fem hus finns ännu kvar i byn.

Momark från Eskilstuna, som driver torpet som jordbruk med två kor, getter och häst. Kanske startar han en getfarm, numera en rätt vanlig företeelse.

5. Erik Eriksson, f. 1879, d. 1966, en broder till den förut nämnde Jakob Eriksson, började bryta upp sitt torp c:a 1917. Sönerna 68-årige Albin Grenvall och 70-åriga Jonas Eriksson har nu köpt husen av kronan och arrenderar tomten.

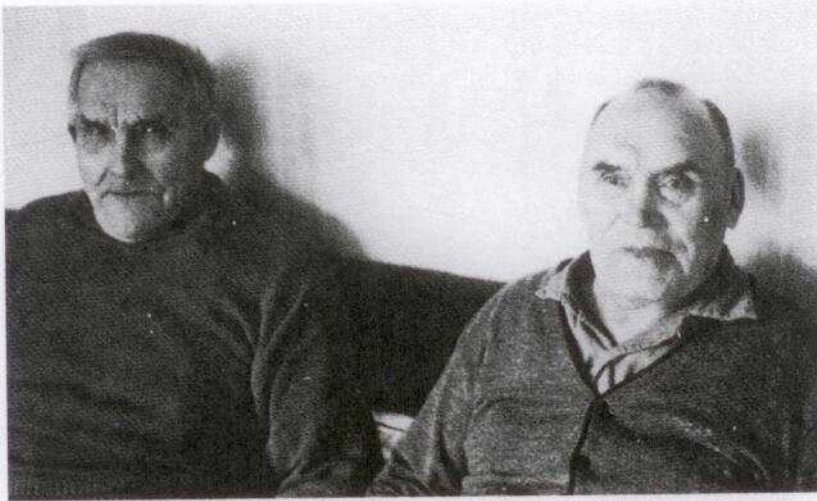
Fridolf Zakrisson berättar slutligen, att varje torpare i byn under goda skördeår kunde ha 3-4 kor. Någon skola har ej funnits i byn, utan barnen har gått i Tjälskolan. Glädjande nog behöver byborna ej fara långa vägar till affären, ty varje vecka kommer en varubuss från Junsele.

De tunga åren i skogen har Fridolf Zakrisson liksom på andra äldre skogsarbetare satt sina spår – reumatism och dåliga ryggar. Han har varit en intresserad medlem i SKKF och säger, att denna förening haft stor betydelse för kronotorparna i landet som motvikt mot arbetsgivarens entydliga handlande. Han liksom hans kolleger av en äldre årgång njuter nu sitt otium efter många och hårda år i skogarna. Gods och guld blev ej deras belöning men väl tungt arbete.

Kronotorparbyn Högtjärn.

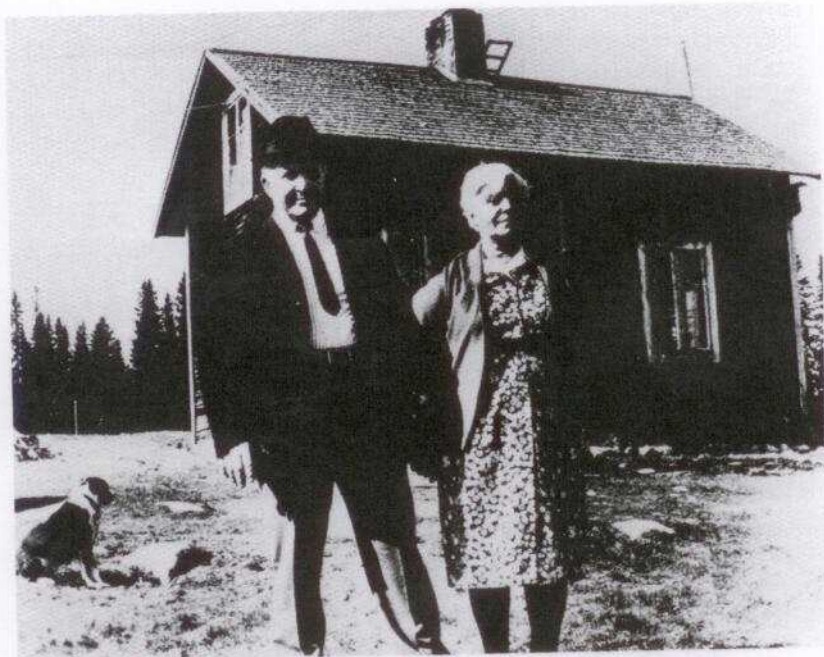
Denna by ligger c:a 8 km nordväst om Solberg och är en av de större av de direkta kronotorparbyarna inom Anundsjö socken. Byn är nu helt avfolkad även om den lever upp under några sommarmånader, då en del familjer hyr de kvarvarande gårdarna som sommarbostäder.

Från början av 1920-talet fram till slutet av 1960-talet var det ett sjudande liv på de sju kronotorpen i byn. Här följer en kort beskrivning av de kronotorpare, som verkade å de olika torpen i byn:

Bröderna Helmer och Gunnar Håkansson i Solberg. De två gentlemännen har flyttat från Högtjärn till Solberg.

- 1 Karl Viström, f. 1894, d. 1978, från Stavarn, och hans hustru Anna Lovisa, f. 1896, d. 1980, från Junsele. Familjen flyttade från Degersjö år 1922. År 1952 övertogs torpet av sonen Sven Viström, som flyttade därifrån till Mellansel år 1968. Jordbruket är öde, men alla hus är kvar, och Sven Viström hyr sommarbostad där.
- 2 Håkan Nilsson, f. 1856, d. 1944, och hans hustru Anna Nilsson, f. 1899, d. 1945, vanligen kallad »Håka Nisch mor«. Sonen Helmer Håkansson var skriven för torpet. År 1967 flyttade han och brodern Gunnar Håkansson till Solberg. Torpet är nu öde.
- 3 Oskar Forsberg med hustru, båda är döda. Forsbergs förfäder var värmlänningar. Han efterträddes av brorsonen Manfred Forsberg, som efterträddes av Viktor Viström, vilken dog på 1960-talet. Han var bror till Karl Viström. Torpet är öde, men stugan hyrs ut till sommarbostad.
- 4 Olof Sundelin från Solberg med hustru, båda är döda. Sonen Valfrid Sundelin övertog torpet, men han flyttade till Domsjö år 1968. Husen är kvar och i gott skick, och han har friköpt fastigheten.
- 5 Nils Håkansson och hans hustru var båda från Stavarn, de är döda. De efterträddes av Roland Viström, som flyttat till Mellansel. Han hyr sommarbostad i Högtjärn.
- 6 Axel Håkansson, son till Håkan Nilsson och hans familj flyttade till Moliden. Han har dock friköpt fastigheten.
- 7 Olof Albert Sjödin och hans hustru är båda döda. Kronotorpet

Kronotorparet Lovisa och Karl Viström i Högtjärn på ålderns höst.

övertogs av Sigvard Öberg från Degersjö. Denne har flyttat till Lungvik. Husen är rivna och allt är öde.

Här följer ytterligare några uppgifter om Högtjärn:

Den förste »Stubbrytaren» i byn var Karl Viström. År 1921 var byggnationerna i full gång. Det var en bryggstuga och en ladugård, som först uppfördes. Och i maj månad år 1922 flyttde familjen från Degersjö in i det nya hemmet i Högtjärn. Något provisoriskt var det väl med omålade timmerväggar, men det var dock ett eget hem. Kor hade de med sig från Degersjö, vilka gav mjölk och smör till familjen. På somrarna skedde ett intensivt nyodlingsarbete, och myrtegarerna gav de första åren relativt goda skördar av havre, korn och hö. Mannen fick söka sig skogsarbete i Åsele på vintrarna, då domänverket ej kunde hålla sina torpare med arbete på närmare håll. På våarna gav flottningen en liten biförtjänst. Frun i huset fick under mannens bortovaro i skogen sköta om det mesta hemmavid, hon fick t.o.m. utföra nödslakt.

Något de båda makarna klagar över är den sk. *gästningsplikten* för domänverkets personal. Det förekom ofta, att kronojägaren under sin tjänsteutövning i skogen kunde bo upp till en vecka åt gången hos

Viströms. Som ersättning för hela veckan kunde han lämna 2-3 kronor.

Någon dans på rosor för makarna Viström var det inte, och enligt fru Viströms kontrabok med handlare Håkansson i Degersjö för åren 1921-1928 fick familjen de åren ständigt brottas med penningbekymmer. Mannen var en duktig skogsarbetare, men trots detta kom han i likhet med andra kronotorpare knappast upp till en årsinkomst på 1.000:-kronor.

Några utgifter ur kontraboken belyser förhållandet:

År 1921 var utgifterna kronor 300:45 med en skuld på kronor 135:45. Största utgifterna var för 12000 spånspik för 30:- kronor, 5.500 tretumsspik 40:- kronor 3.000 fyrtumsspik 31:20, 1 fjärding strömming 13:50, 600 kg kalk 60:-, 5 kg kaffe 12:50, 1 kg snus 5:-, 1 läderputa till hästen 24:50, därtill mindre kvantiteter av bl.a. sill, vetemjöl, socker o.d. Det var försiktiga affärer!

Och i fortsättningen var det samma sparsamma handel, men ändå ökade skulderna hos handlaren år från år, trots att regelbundna avbetalningar gjordes. Havre till hästen och utsäde drog betydande belopp och handlaren debiterade årligen ränta på skulden med 7%. Och när kontraboken slutade med 1928 års utgång var skulden till handlaren över 1.000:- kronor. Men barnen växte upp, och när torpet överlämnades till sonen var föräldrarna skuldfria.

Ytterligare några prisexempel från år 1925:

Havre 19:- kronor per säck,	snus 5:- kr per kg,
kaffe 3:-25 kronor per kg,	bruna bönor 1:- kr per kg,
toppsocker 1:- kr. per kg,	ärter 60 öre per kg,
sirap 1:- kr. per liter,	vetemjöl 46:- kr per 100 kg,
fläsk 2:10 per kg,	salt 25 öre per kg,
risgryn 65 öre per kg,	kornmjöl 41:50 kr per 100 kg.

På torpet hade makarna odlat upp fyra hektar, mest myrjord, som födde 1 häst, 4 kor och ungdjur. Sedan deras son Sven Viström övertagit kronotorpet, fick de flytta in i en lägenhet på övre våningen, och där trivdes de, till dess de i likhet med övriga kronotorpare nödgades flytta in i en pensionärlägenhet i Solberg. Men ständigt längtade de tillbaka till sitt torp i Högtjärn, där de slitit och strävat under många år utan att på minsta sätt ha blivit uppskattade av markägaren – domänverket.

Övriga kronotorpare (de sk. »stubbrytarna») hade i stort sett samma utgångsläge och samma erfarenheter av hårt skogs- och odlingsarbete. Dit hör t.ex. bröderna Helmer och Gunnar Håkansson i Solberg, vilka även fick lämna sitt kronotorp i Högtjärn år 1967. Dessa gentlemän mellan 75 och 80 år har en hel del att berätta om de gångna åren. Familjen hade ett hemman i Innertällmo, där fadern Håkan Nilsson var född. Modern Anna Nilsson var född i Knäsjö. På vissa underliga vägar gick hemmanet ur familjens ägo, varför de flyttade till ett litet torp i

Förre kronotorparen Sven Viström i Mellansel har som ordförande i SKKF framgångsrikt fört kronotorparnas talan. Kronotorparen Håkan Nilsson och sonen Helmer Håkansson t.v.

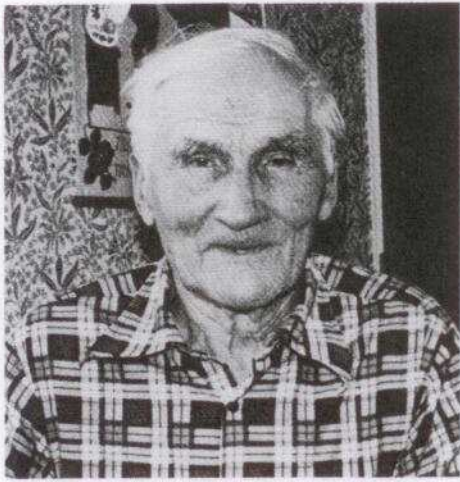
Stavarn det sk. Nisch Orsch torpet. År 1924 flyttade hela familjen till Högtjärn, där de övertog ett kronoarrande efter en kronotorpare Petrus Karlström, som reste till U.S.A. för att pröva lyckan där. Denne hade byggt upp en liten timmergård, som de övertog. Håkan Nilssons hade många barn, och de flesta av dem var hemma upp till vuxen ålder.

Över tre hektar odlades upp på torpet, och de hade tre kor, häst och ungdjur. På vintrarna var bröderna i skogsarbete, men då kronan ej längre kunde bereda dem arbete, nödgades de söka arbete hos Mo-Do och Kramfors A/B, ibland inom Åsele socken. De hade hoppats att få bo kvar i Högtjärn på ålderns dagar, men detta förvägrades dem! Det är med ett visst vemod bröderna berättar, att husen på deras kronotorp är borta och tegarna, som de under stor möda odlat upp, håller på att växa igen. De anser sig illa behandlade av kronan och dess tjänstemän. De trygga bröderna Håkansson i Solberg tycks dock befinna sig väl. Deras tankar går ofta till det forna hemmet i Högtjärn.

Viströms och Håkanssons säger sammanfattningsvis, att det var sju grannar i »vår« kronotorparby. Tillsammans var de mer än 25 själar och 25 kor på mer än 25 hektar uppodlad mark, och sammanhållningen inom byn var god. De finner det högst märkligt, att de förvägrades bo kvar på sin ålderdom, särskilt som de arbetat ut sig som nyodlare och skogsarbetare. Det avgångsvederlag de erhållit står ej heller i någon proportion till det arbete de utfört. Det grämer dem också, att en del fina hus skattats åt förgängelsen.

Slutligen några kommentarer från Sven Viström i Mellansel, f. 1918, den siste kronotorparen i Högtjärn, som han lämnade år 1968.

Sven Viström har allt från barnsben arbetat med odlingsarbete på

*Hem.äg. Johan Norberg, Remmarn,
f. 24/6 1900. Tidigare mycket verk-
sam i fackligt och kommunalt arbete.*

familjens kronotorp samt med arbeten som kolning, körning och timmerhuggning åt domänverket. Sedan började av 1950-talet blev han aktiv medlem i Skogsarbetarförbundet, först som ledamot i avdelningsstyrelsen, sedan i storavdelningsstyrelsen. Han var även ledamot i Anundsjö kommunalfullmäktige i 11 år och är sedan 1970 ordf. i SKKF, Sveriges Kronotorpare- och Kolonistförbund, där han lägger ner ett intresserat arbete, bl.a. var han utsedd som ledamot i 1977 års utredning om avträdesersättning och friköp.

Om sin tid som kronotorpare säger Sven Viström, att 1950-talet var den bästa tiden för kronotorparna. Då sanerades bostadsbeståndet på kronotorpen, bl.a. fick man lyse, vatten och avlopp, arbete fanns och mjölkbil gick till Åsele mejeri. Andra vindar började blåsa på 1960-talet. Rationalisering med åtföljande maskinell drift i skogarna gjorde, att arbete ej fanns för kronotorparna, som i viss mån på grund av ålder och hårt arbete ej ansågs lämpade att stanna kvar i kronans tjänst. Kravet var: Flyttar ni inte, får ni ingen skogspension. Följen blev, att många kronotorpare fick lämna sina hem mot en viss avträdesersättning, som blev låg i förhållande till nedlagt arbete. Själv måste också Viström lämna sitt kronotorp.

Som ledamot i 1977 års utredning säger Sven Viström, att kommittén enade sig om vissa lättnader i bestämmelserna om avträdesersättning och friköp av kronotorp, även om SKKF velat gå än lägre. Domänverket har i särskilt yttrande till Industridepartementet i stort sett, men med vissa inskränkningar, biträtt kommitténs förslag. Det kan tilläggas, att remissvaren från olika instanser gått i positiv riktning för kronotorparna.

Vid ärendets behandling i riksdagen den 10 juni 1980 fattades för

kronotorparna positiva beslut, dels beträffande friköp av kronotorp, dels gynnsammare regler för avträdesersättning med retroaktiv verkan från den 14 mars 1977. Därmed har kronotorparna efter många års segslitna förhandlingar nått sitt mål, vilket till stor del får tillskrivas det intensiva agerande, som styrelsen för SKKF utfört.

Utdrag ur kontrakt om upplåtelse av odlingslägenhet mellan Karl Viström och Domänverket den 10/2 1919.

§ 1.

Lägenhetsinnehavaren är berättigad:

att under upplåtelse tidens 15 första år eller till den 14 mars 1934 utan avgäld till kronan bruka lägenheten och åtnjuta frihet från utlagor och onera för densamma:

att från kronans mark avgiftsfritt erhålla dels efter utsyning behövt virke till lägenhetens åbyggnader och nödiga hägnader samt till husbehov i övrigt nödigt gagnvirke dels och efter anvisning erforderligt skogs fång till vedbrand, det senare företrädesvis av vindfälld eller torr skog eller sådan som i anseende till sin beskaffenhet eljest bör för en god skogsvård avverkas.

§ 2.

Lägenhetsinnehavaren åligger:

att i enlighet med detta kontrakt bilagt ritning, å lägenheten uppföra stuga och uthusbyggnad, vilka byggnader skola vara fullbordade inom fem år från det lägenheten blivit upplåten.

att rödfärga eller på annat sätt konservera trävirket å samtliga hus.

§ 3.

Lägenhetsinnehavaren äger rätt att jämlikt Kungl. Kungörelsen den 9 oktober 1914 av allmänna medel i odlingshjälp erhålla 750:- kronor. Härav utbetalas under arbetets fortgång så stor del, som de utförda arbetena, enligt av vederbörande jägmästare verkställd besiktning, befinnas utgöra av hela byggnads- eller odlingsarbetet, dock ej i mindre poster än 75:- kronor varje gång samt sammanlagt högst 500:- kronor.

Återstoden av odlingshjälpen utbetalas, då lägenhetens uthus och manbyggnader äro färdiga och godkända samt minst 1 hektar jord, som vid lägenhetens upplåtande varit ouppodlad, är bruten och försvarligt hävdad som åker.

§ 5.

Om byggnad annorledes skadas och lägenhetsinnehavaren därtill är vållande, är denne skyldig att bota skadan utan rätt att därtill av kronan erhålla nödigt virke.

§ 7.

All jakt å älg inom lägenhetens område förbehålles kronan.

§ 8.

Foder, gödsel, strö och virke eller dylikt må icke från lägenheten bortföras.

Torpets hela areal bestämdes år 1919 till 6,72 hektar men fastställdes år 1923 till 7,54 hektar, därav 2,67 hektar fast mark och 4,87 hektar myr.

För samtliga kronotorp var det rätt vanligt, att en stor del av arealen bestod av myrmark eller försumpad skogsmark närmast att betrakta som impediment. Dikning i det oändliga blev odlarens svåra lott! Nog borde dessa »stubbrytare« ha fått mer lätthanterlig mark.

Två avvecklade kronotorparbyar.

På relativt kort avstånd från Degersjö fanns kronotorparbyarna *Sunnersta* och *Långmyråsen*. I Sunnersta bodde kronotorparna Sven Kjellberg och Jonas Nilsson, Båda är döda, och familjernas odlarmöda blev ej bestående, ty nu är torpen igenväxta, och allt är öde.

På Långmyråsen bodde kronotorparen Olof Berglund. Här är förhållandet detsamma som i Sunnersta. Båda makarna är döda, och torpet är öde.

Kronotorp i Degersjö.

Intill Degersjö by bor det strävsamma kronotorparparet Anna och Sven Öberg. Han är från Degersjö, f. den 21/10 1895, och hon är från Gavsele, f. den 18/10 1907. Fru Öberg berättar, att hennes farfar och farmor var bland de värmlänningar, som på 1880/1890-talen kom hit upp i skogsarbete. Hennes mor lever än i Harads i Norrbotten och är 94 år, och en moster till hennes mor levde i Flärke i Mo tills hon blev 105 år. Det är alltså ett kärnfriskt släkte fru Öberg tillhör.

Hon berättar vidare, att maken Sven började ta upp kronotorpet år 1927, och året därpå gifte de sig. I likhet med andra flickor den tiden fick fru Öberg ut och tjäna piga i sin ungdom.

Det blev strävsamma år för makarna. De uppförde boningshus och ladugård och odlade upp några hektar av den sällsynt steniga marken, så att torpet med hjälp av hö från utslätter kunde föda tre kor och unddjur.

I hemmet fostrades sex söner, av vilka den yngste 33-åriga sonen ännu bor kvar i hemmet och naturligtvis hjälper sina föräldrar med grovsysslor.

Maken jobbade i alla förekommande arbeten i skogen – ett tungt och krävande arbete.

Makarna friköpte fastigheten för en del år sedan till relativt hyggligt pris, och på tomten odlar de potatis och rotfrukter.

Det är välgörande att träffa en kronotorparhustru som fru Öberg, vilken liksom andra kvinnor i samma situation ännu är verksam husmor och därtill sysslar med diverse handarbete, som i hög grad bevarat sitt ungdomliga sinnelag.

Kronotorp på gränsen mot Junsele socken.

På gränsen mot Junsele socken i närheten av Ångermanälven med Hällby kraftverk finns ett flertal kronotorp.

Ett av dessa torp ägs av förre kronotorparen 71-åriga Valfrid Persson på kronotorpet Hermanstorp i Brattsele.

Valfrid Persson berättar, att den förste på torpet skall ha varit Daniel Petter Törnkvist, men den egentlige brytaren blev Herman Gavelin, d. 1937, från Mossaträsk. Han började där år 1912. Valfrid Persson är också från Mossaträsk, och han gifte sig med Gavelins dotter Almy, och de övertog torpet år 1938.

Kronotorpet har fem hektar odlad jord, och torpet födde 6-7 kor, ungnöt och häst. Nu har de inga kreatur. Valfrid Persson har under sin tid varit en mycket verksam person. Redan vid 15 års ålder började han i skogsarbete, och under c:a 25 år var han timmerkörare. Utom domänverket har han även haft SCA och MO-Do som arbetsgivare, och kronan har som arbetsgivare varken varit bättre eller sämre än andra. Och liksom andra skogsarbetare har han ibland nödgats bo i timmerkojor långt från hemmet. Under åtta års tid var han även sprängare åt domänverket.

År 1979 friköpte Valfrid Persson fastigheten med tillhörande stor tomt för 85.000:- kronor. I familjen finns en son och två döttrar bosatta på annan ort. Som han är en meddelsam person, har han mycket att berätta om strävsamma år i olika arbeten.

Han vet även en hel del om övriga kronotorp i närheten av hans eget, vilket i korthet följer härnedan:

F.d. kronotorpet Häggloken. Där bor nu som hyresgäst Gustav Bertilsson.

F.d. kronotorpet Nymyren, som nu är öde. Där har bl.a. kronotorparna Mohlin och Karlsson bott och verkat.

Ett annat *f.d. kronotorp heter Valltorp.* Där bor änkefru Svea Byström.

Kronotorpet Hundselebäcken är sålt till fru Alfa Larsson från Bohuslän.

Pensionär Georg Lundkvist har som hyreslägenhet ett annat kronotorp, även detta kallat för *Hundselebäcken*.

Bröderna Torsen och Sture Eriksson har *f.d. kronotorpet Svinåsen* som hyreslägenhet.

Ivan Stenman med familj har friköpt *f.d. kronotorpet Svinåsen nr. 2*. Till humant pris.